

Jean Lave & Etienne Wenger: **Situeret læring og andre tekster**. Hans Reitzels Forlag 2003, sider 247.

Anmeldt af adjunkt og ph.d. *Vibe Aarkrog*, Danmarks Pædagogiske Universitet.

'Nu også på dansk' kunne man fristes til at skrive med reference til de noget vanvittige påfund, som man ser inden for den danske underholdningsbranche f.eks. med annonceringen: 'Nu også med tarteletter'. For er det ikke overflødigt at oversætte Jean Lave og Etienne Wengers tekster fra 1990'erne? Ikke fordi de er blevet uaktuelle, men fordi de danskere, der interesserer sig for at læse teoretiske tekster om pædagogik, vel allerede har læst dem?

Og dog – så mener jeg, at det er mere på sin plads at skrive: 'Nu endelig på dansk', for en dansk oversættelse af centrale tekster fra Lave og Wengers hånd *er* velkommen. En oversættelse giver god mulighed for at opnå en fælles forståelse af teoriens indhold og dermed dens anvendelse. Det er vigtigt, for Lave og Wengers teori om læring i praksisfællesskaber og eleven som legitim perifer deltager har haft og har væsentlig betydning i den danske uddannelsesdebat, - politik og -forskning. Derudover må man forvente, at bogen i en dansk oversættelse når et bredere publikum. Endelig vil de, der læser bogen igen, men på dansk, måske have samme oplevelse som jeg selv, nemlig at man i denne udmærkede oversættelse opfanger flere nuancer.

Valget af tekster i bogen betyder, at man får en introduktion til de centrale begreber i Lave og Wengers teori, samt deres nuanceringer af teorien. Indledt med et forord af Steinar Kvale indeholder bogen en oversættelse af Jean Lave og Etienne Wengers bog fra 1991: *Situated Learning. Legitimate Peripheral Participation*. Derudover en tekst af Jean Lave, der allerede er publiceret i bogen 'Mesterlære', to centrale kapitler fra Etienne Wengers bog fra 1998: 'Communities of Practice. Learning, Meaning and Identity', Steinar Kvales interview med Jean Lave med titlen 'Hvad er antropologisk forskning?' og Jean Laves analyse af læring i praksis på Kalundborgegnens Produktionsskole. Bogens anvendelighed styrkes ved afslutningsvis at indeholde en ordforklaring og et indeks.

Jean Lave har et levende og engageret sprog, hvilket f.eks. opleves i beskrivelserne af de forskellige praksisfællesskaber, hvor hun har hentet sin empiri. Det gælder beskrivelserne af de fem praksisfællesskaber i 'Situeret læring. Legitim perifer deltagelse': jordemødre, skræddere, kvartermestre, slagtere og tørlagte alkoholikere. Det gælder Jean Laves redegørelse for empiriindsamling i antropologisk forskning og endelig hendes beskrivelse af læring på Kalundborgegnens Produktionsskole. Jean Lave formår at gøre disse praksisfællesskaber nærværende og interessante for læseren.

Til gengæld er det meget ord- og til tider farverige sprog ikke helt så velegnet til at skabe klarhed over teoriens centrale begreber. Etienne Wenger arbejder med en præcisering af begreberne i de to kapitler fra sin bog 'Communities of Practice' og udarbejder en model for en social teori om læring.

Præciseringen nuancerer teorien om læring. Til gengæld indeholder den relativt mange elementer, hvilket gør den forholdsvis vanskelig at anvende i praksis.

Lave og Wengers teori har sammen med andre teorier om læring og udvikling i praksis, f.eks. Hubert og Stuart Dreyfus' teori om udvikling fra novice til ekspert (Dreyfus & Dreyfus, 1986) og Donalds Schöns teori om den professionelle praktiker (Schön, 1983) såvel internationalt som i den danske uddannelsestænkning åbnet øjnene for, at læring kan foregå andre steder end i skolen. F.eks. fokuseres der aktuelt inden for arbejdsmarkeds- og erhvervsuddannelserne på måling og kreditering af ikke formelle kompetencer, altså kompetencer, der ikke er erhvervet i det formelle uddannelsessystem. I forhold til erhvervsuddannelserne indtager Lave og Wengers teori dog en særlig position, fordi den kan anvendes til at analysere en betydelig og central del af læringsaktiviteterne i de praktiske dele af erhvervsuddannelserne.

Der er to elementer i teorien, som er særligt nyttige i en analyse af læring i praksis. Det ene element er læringens situering i praksisfællesskaber. Og det andet er eleven, novicen eller den nyankomne som legitim perifer deltager. I såvel 'Situeret læring. Legitim perifer deltagelse' som i de øvrige skrifter i bogen lægges vægten på, at læring er situeret. Udgangspunktet for Lave og Wenger er, at læring er en 'integrerende del af den generative sociale praksis i den sociale verden' s. 36. De åbner dermed for den erkendelse, at vi lærer ved at deltage i en række andre sammenhænge end blot i skolen, f.eks. i familien, på arbejdet og i fritiden.

'Praksisfællesskab' og 'deltagelse' er således to centrale begreber i teorien. Derfor er det også ærgerligt, at man efter en gennemlæsning af teksterne stadig er lidt usikker på, hvordan disse begreber skal forstås. Der er adskillige definitioner og beskrivelser af begrebet praksisfællesskab både i 'Situeret læring. Legitim perifer deltagelse' og i kapitlerne fra Wengers 'Communities of Practice'. Men definitionerne bærer ofte præg af en cirklen rundt om begrebet, og man bliver ikke helt klar over, hvad der er, og hvad der ikke er et praksisfællesskab. På den ene side ligger der en konkret kontekstbinding i begrebet, som eksempler på praksisfællesskaber blandt f.eks. jordemødre og skræddere vidner om. På den anden side formuleres en mere abstrakt definition af praksisfællesskab, s. 83. Når en afklaring af begrebet er vigtig, skyldes det, at man f.eks. i forbindelse med en analyse af læring i erhvervsuddannelserne må afklare, om vi kan anvende begrebet til at studere de særlige læringsmuligheder i praktikken, om praksisfællesskabet er det fag eller den branche, som eleverne er ved at uddanne sig inden for, eller om begrebet kan dække en bestemt erhvervsuddannelse, der giver mulighed for skiftende deltagelse i skoleundervisning og praktikoplæring?

Vælger man at forstå praksisfællesskab som en bestemt arbejdsplads eller en bestemt afdeling af en arbejdsplads, er teorien et vigtigt bidrag til at præcisere læringsmulighederne i erhvervsuddannelserne. Såvel i 'Situeret læring. Legitim perifer deltagelse' som i kapitlerne fra Communities of Practice analyseres læring i praksisfællesskaber på arbejdspladser. Disse analyser er frugtbare, fordi de illustrerer, at der er nogle særlige læringsmuligheder på arbejdspladser. Dog er nogle af de empiriske felter, f.eks. Vai- Golaskræddere med rette blevet kritiseret for ikke at illustrere læring på moderne arbejdspladser. Derfor er blandt andet teoriens anvendelse i analyser af læring i praktikdelen af de danske erhvervsuddannelser et væsentligt supplement, se f.eks. (Hansen et al., 2002).

Teorien er også anvendt til at belyse, at et praksisfællesskab rummer såvel muligheder som begrænsninger for læring. En analyse af, hvad man kan og *ikke* kan lære i praksisfællesskaber på arbejdspladser., belyser skoleundervisningens funktion og er nyttig i såvel begrundelsen for og videreudviklingen af vekselluddannelsesprincippet (Aarkrog, 2001).

Udgangspunktet for Lave og Wengers teori er en kritik af forestillingen om, at læring udelukkende er et resultat af undervisning, og Lave og Wenger illustrerer overbevisende, at læring forekommer i en række forskellige praksisfællesskaber. Men de gør ikke dette uden samtidig at tage afstand fra skolen, og det er der vel egentlig ikke nogen grund til. I stedet for at argumentere for, at læring forekommer i en række forskellige kontekster, tager de afstand fra den læring, der foregår i skolen til fordel for den læring, der foregår andre steder end i skolen. Såvel i 'Situert læring. Legitim perifer deltagelse' som i kapitlerne fra 'Communities of Practice' er denne afstandtagen til skolen tydelig, se f.eks. s. 137. Lave og Wenger udtrykker således skepsis over for dekontekstualiseret viden, s. 40, effektiviteten af skoleuddannelse, s. 41, 89 og 210, troen på, at har man lært en generel regel eller et princip, er man også i stand til at anvende denne i specifikke situationer, s. 35 og konventionelle opfattelser af generaliserbarhed eller abstraktion af viden, s. 38. I en videreudvikling og anvendelse af teorien ville det være hensigtsmæssigt at analysere de læringsmuligheder, som praksisfællesskaber i henholdsvis skole, arbejdsplads, fritid osv. giver og dermed vurdere, hvordan de fornuftigt kan supplere hinanden. Jean Laves tydelige begejstring for Kalundborgegnens Produktionsskole kunne indgå i en sådan nuancering af fordelene ved at udnytte de specifikke muligheder i de forskellige praksisfællesskaber. For hvordan kan man karakterisere læringen i praksisfællesskabet på Kalundborgegnens Produktionsskole? Hvordan er mulighederne for samspil mellem deltagelse og refleksion og teoretisering over denne deltagelse på en produktionsskole sammenlignet med andre praksisfællesskaber? jf. Laves overvejelser over refleksion i produktionsskolens praksisfællesskab, s. 211-212.

Hvad angår det andet begreb 'deltagelse' og forståelsen af læring som deltagelse, savnes der også her en tilfredsstillende begrebsafklaring, hvilket Jean Lave vel også udtrykker i artiklen 'Læring, mesterlære, social praksis'. Her skriver Lave: 'Skiftende deltagelse i skiftende social praksis er en meget bred og generel karakteristik, enten af social praksis som helhed eller af læring', s. 123. Lave betragter det som et 'uacceptabelt tab', at læring ikke længere har nogen specifik betydning, og hun søger med udgangspunkt i blandt andet Carsten Østerlunds og Ole Dreiers udviklinger af teorien at præcisere betydningen af, at læring ligger i deltagerbaner, hvilket blandt andet indebærer, at der skal være mulighed for særlige deltagelsesformer, for at man kan tale om læring. Igen er det dog noget uklart, hvordan man afgør, om der er tale om sådanne deltagerbaner eller ej. Interessant er det, at Lave giver eksempel på en deltagerbane fra en uddannelsesinstitution, nemlig i beskrivelsen af Det jyske Musikkonservatorium, s. 123, hvor der netop, som hun skriver, arrangeres deltagerbaner med henblik på, at de studerende kan udvikle sig. En sådan arrangering af deltagerbaner er ikke nødvendigvis til stede på arbejdspladser, hvilket Lave og Wenger illustrerer i deres eksempel på læring blandt slagtere, s. 67.

Et særligt og centralt aspekt af deltagelse er Lave og Wengers introduktion af begrebet 'legitim perifer deltagelse'. Legitim perifer deltagelse angiver en relation mellem nyankomne eller novicer, f.eks. elever og de erfarne i praksisfællesskabet, og det angiver en læreproces, nemlig novi-

cens bevægelse mod fuld deltagelse i fællesskabet. Skønt begrebet udfoldes i 'Situeret læring. Legitim perifer deltagelse' på forskellige vis, og der argumenteres for det, kan det anbefales at gå til kapitlerne fra Wengers bog, hvor han præciserer, hvordan periferitet og legitimitet udmøntes i praksis, s. 175-176.

Begrebet legitim perifer deltagelse giver en forståelse af, at eleven, der er i praktik, skal skånes - f.eks. ved at eleven accepteres, skønt han eller hun ikke kan bidrage til praksisfællesskabet i samme omfang og med samme kvalitet som de erfarne. Samtidig skal eleven have adgang til at deltage aktivt i de arbejdsopgaver, der eksisterer i det pågældende praksisfællesskab.

Legitim perifer deltagelse er et redskab til at forstå bestemte former for læring. Det gælder læring ved at observere, lytte til og efterligne de erfarne i praksisfællesskabet. Det er den form for læring, der findes i familier, hvor børn lærer ved at efterligne de voksnes talemåder, spisevaner osv. Og det er den form for læring, der blandt andet foregår på arbejdspladser, og som drejer sig om at lære at løse arbejdsopgaverne ved at se på, lytte til og efterligne de erfarne. Dette kræver, at arbejdsopgaverne giver eleven disse muligheder, hvilket en række arbejdsopgaver inden for f.eks. fag og håndværk gør. Derfor er teorien yderst anvendelig til at studere læring i praksis i erhvervsuddannelserne. Den kan anvendes til at præcisere, hvad man kan lære ved at deltage, det vil sige se, lytte efterligne og forhandle mening – sidstnævnte begreb er desværre meget lidt udfoldet i teksterne -, og hvad man ikke kan lære på denne måde. Den kan anvendes til at vurdere, hvorvidt og på hvilke måder det pågældende praksisfællesskab giver adgang til deltagelse, der leder til læring. Endelig er teorien med til at nuancere opfattelsen af oplæring i praktikken blandt andet ved at sætte fokus på socialiseringsdelen af praktikforløbet.

Der er derfor ingen tvivl om, at bogen trods sine lidt snakkende begrebsdefinitioner i sin kerne er et væsentligt bidrag til en forståelse af, hvordan man lærer i praksis.

Referencer:

- Dreyfus, H. L., & Dreyfus, S. E. (1986). *Mind over Machine. The Power of Human Intuition and Expertise in the Era of the Computer*. Glasgow: Basil Blackwell.
- Hansen, R., Musaeus, P., & Langagergaard, M. T. (2002). *Fra bjælker og spær til butik og salg - Tre casestudier af læring i vekseluddannelse*. Aalborg: Institut for kommunikation. Aalborg Universitet.
- Schön, D. A. (1983). *The Reflective Practitioner. How Professionals Think in Action*. USA: Basic Books.
- Aarkrog, V. (2001). *Mellem skole og praktik. Fire teoretiske forståelsesrammer til belysning af sammenhængen mellem skole og praktik i erhvervsuddannelserne*. København: DPU.